

Die ontwerp van 'n Praktiese Afrikaans derde taalkursus vir swart studente in die Regte

A.E. Swartz

This article describes the composition and methodology of a third or foreign language practical course in Afrikaans for black university law students. A university course in Afrikaans is compulsory for all law students, but the majority of these students have never studied or spoken Afrikaans, and seldom even heard it. Given this low level of competence (typical errors made by black students are analysed) and the specific needs of students to understand and use legal terminology in Afrikaans, the author has designed a subject specific language course which has as its objective not only the mastery of basic language skills, but also the inculcation of a positive attitude towards the language. She describes in detail how the course is conducted, using legal texts, thinking skills, some formal input and many communicative activities.

Hierdie artikel beskryf die samestelling en metodologie van 'n derde of vreemde taal praktiese kursus in Afrikaans vir swart universiteitstudente in die Regte. 'n Universiteitkursus in Afrikaans is verpligtend vir alle regstudente, maar die meerderheid van hierdie studente het nog nooit Afrikaans bestudeer of gepraat nie en dit baie selde gehoor. As gevolg van hierdie lae vaardigheidspeil (tipiese foute van swart studente word ontleed) en die spesifieke behoeftes van studente om regsterminologie in Afrikaans te verstaan en te gebruik, het die outeur 'n vakgerigte taalkursus ontwerp met die doel om nie net basiese taalvaardighede te bemeester nie, maar ook 'n positiewe houding te skep ten opsigte van die taal. Besonderhede van die kursus word verskaf: dit behels die gebruik van regstekste, denkvaardighede, formele taalinsette en heelwat kommunikatiewe aktiwiteite.

1 INLEIDING

Die Universiteit van Wes-Kaapland is gestig vir 'n studentegemeenskap wie se voertaal hoofsaaklik Afrikaans is. In die verlede het die Departement Afrikaans dus in die reël Afrikaanssprekende studente getrek. Om die behoeftes van die minderheid tweedetaalsprekers te akkommodeer, is die Praktiese Afrikaans-kursus geloods.

Met die groot toename in die getal swart studente vir wie Afrikaans 'n derde en soms 'n vreemde taal is, het dit egter duidelik geblyk dat die Praktiese Afrikaans-kursus nie werklik in hulle behoeftes voorsien het nie. Sekere studierigtings (bv. die Regte) stel 'n kursus in Afrikaans as 'n vereiste en vir dié studente is komponente soos die formele studie van letterkunde en grammatika nie funksioneel nie. 'n Nuwe gedifferensieerde kursus wat die spesifieke behoeftes van die studente in ag neem, moes dus geskep word. Die gevolg was die eenjarige kursus: Praktiese Afrikaans vir Geselekteerde Studente (PAGS).

2 TEIKENGROEP

Om te bepaal wie die PAGES-kursus moet loop, lê alle studente wat in 'n bepaalde jaar vir Praktiese Afrikaans ingeskryf is, 'n eenvoudige skriftelike taalvaardigheidstoets af. Dié wat minder as 40% in die toets behaal, is aangewys as PAGES-studente. Die oorgrote meerderheid is swart studente in die Regte wat min of geen Afrikaans op skool gehad het nie. Die getalle neem jaarliks toe. In 1989 was daar 60 studente; in 1990 120 en in 1991 is daar 200.

'n Analise word gemaak van die taalfoute wat tydens die taalvaardigheidstoets begaan is. Verder is die skriftelike werk van 'n soortgelyke groep van die vorige jaar ontleed. Op so 'n wyse word 'n databank van die tipiese foute van swart sprekers opgebou. Die resultaat is 'n lys taalfoute wat algemeen deur swart sprekers begaan word. Voorbeelde van dié soort foute word hieronder verskaf as aanduiding van die vlak van die studente se Afrikaans, sowel as die probleme wat die dosent moet aanspreek.

2.1 Uitspraak

Die verkorting van die lang klinkers, bv. **slag** i.p.v. **slaag** en die verlenging van die kort klinkers, bv. **boekraak** i.p.v. **boekrak**.

2.2 Voornaamwoorde

Die feit dat daar in die moedertaal geen verskil tussen die manlike en vroulike vorm van die voornaamwoord bestaan nie, skep groot verwarring t.o.v. die gebruik hiervan in Afrikaans, bv. **Die vrou sal hom kind dokter toe vat. Dit is my vrou; hy is goed vir my, en dies meer.**

2.3 Onnodige gebruik van die voornaamwoord

Die man **hy** het die skape gesteel.

2.4 Woordorde na voegwoorde

Hy hardloop stadig omdat hy is vet.
Ek is seker dat hy sal wen die saak.

2.5 Woordorde na bywoorde/bywoordelike bepalings van tyd

Eendag hy was siek.
Verlede week ek het gedroom dat...

2.6 Die onnodige gebruik van "se"

U **se** boek; ons **se** gesin; hulle **se** huis

2.7 Die gebruik van *as*, *dan* en *wanneer* in plaas van *toe*

As ek vyf jaar oud was, het my pa gesterf.
Ek het geskrik; *dan* het ek weggehardloop.

2.8 Verkeerde (en onnodige) voorsetsels

Die dam is vol MET water.
Ek sien VIR die man.
Ek luister AAN wat julle sê.

2.9 Die onnodige gebruik van DAAR

In die eetkamer **daar** is ses stoele.
In die veld **daar** groei mooi blomme.

2.10 Die verkeerde vorm van die attributiewe b.nw.

'n **goed** man
die **hoog** muur

3 DOELSTELLINGS VAN DIE KURSUS

Met inagneming van die reusetaalagterstand van bogenoemde studente, sowel as hul spesifieke behoeftes, is die algemene doelstellings van die kursus soos volg:

- 1 Om studente in staat te stel om die algemene makro-taalvaardighede (luisterbegrip, praat, leesbegrip, skryf) te bemeester sodat hulle Afrikaans as kommunikasiemiddel veral op sosiale vlak kan gebruik;
- 2 Om studente in staat te stel om regstekste en regsterminologie in Afrikaans te verstaan en te gebruik.
- 3 Om pro-aktief remediërende stappe te doen om die tipiese foutiewe taalstrukture van swart sprekers te probeer regstel.
- 4 Om studente in staat te stel om idees logies te orden en in Afrikaans uiteen te sit.
- 5 Om studente se houding ten opsigte van Afrikaans te verbeter en om hul sodoende te motiveer om in die kursus te presteer.
- 6 Om studente se selfvertroue ten opsigte van die gebruik van Afrikaans te bevorder.

4 AANBIEDINGSMETODE

As die bogenoemde doelstellings in ag geneem word, is 'n formele aanbiedingsmetode onvanpas. Motivering en 'n positiewe gesindheid ten opsigte van Afrikaans sal in die slag bly. Taallaboratorium-metodes word ook as ongeskik beskou. Die taalvaardigheidsvlak van die teikengroep, sowel as die aard en duur van die kursus, is verdere faktore wat die gekose metodologie bepaal.

In die tagtigerjare het die kommunikatiewe benadering tot taalonderrig in die praktyk tot sy reg gekom. Dié leerder-gesentreerde benadering wat weg beweeg van formele lesings ten gunste van kleingroepbesprekings en maksimale studentbetrokkenheid, is gemik op die bemeestering van praktiese taalvaardigheid, veral die gesproke taal. Die gebruik van kommunikatiewe taalspeletjies bevorder motivering, die opbou van selfvertroue en onbewustelike leer, en word as uiters geskik beskou vir die PAGS-teikengroep. Tog is die benadering (eerder as metode) so breed dat dit ook ander spesifieke taalbehoefte kan akkommodeer.

Om die kursus 'n nog breër basis te gee is besluit om geselekteerde denkvaardighede met die leerstof te integreer. Dit behels die eksplisiete bekendstelling en verduideliking van 'n denkinstrument en die aanwending daarvan in 'n probleemoplossingsituasie wat geheel en al aan die eise van 'n ware kommunikatiewe aktiwiteit voldoen.

5 DIE GEBRUIK VAN DENKVAARDIGHEDE

Die denkvaardighede is gekies uit De Bono se CoRT-reeks en die Odyssey-kurrikulum wat aan die Universiteit van Harvard ontwerp is. Hulle word deur medium van Afrikaans vooraf verduidelik. Na die bekendstelling van elke denkinstrument, word dit toegepas op relevante situasies, gewoonlik te doen met 'n regspraak, sodat studente goed vertrouwd raak met die implementering daarvan. Die voorbeelde wat volg, gee 'n duidelike aanduiding van hoe te werk gegaan word.

Die denkinstrument *CAF* ("Consider all factors") word aan studente verduidelik. Dit behels die inagneming van alle faktore betrokke by die situasie en nie net dié wat voor-die-hand-liggend is nie. As alle faktore bekend is, is dit makliker om tot 'n gevolgtrekking te kom, besluite te maak of 'n oordeel te vel. 'n Situasie waarin *CAF* duidelik 'n waardevolle rol sou speel, is wanneer 'n regter 'n vonnis moet vel en alle versagende en verswarende faktore in ag moet neem.

'n Tweede voorbeeld is *APC* ("Alternatives, possibilities and choices"). Die doel hiervan is om nuwe alternatiewe, moontlikhede en keuses te genereer om breër denke te verseker. Dit is 'n bewustelike soektog na addisionele opsies vir optrede. Soos met *CAF* kan dié denkinstrument 'n rol speel as daar op 'n geskikte vonnis besluit moet word.

Ander denkvaardighede word op 'n soortgelyke wyse voorgestel. *C+S* ("Consequences and sequels") behels die oorweging van die onmiddellike, kort-, medium- en langtermyn uitwerkings of gevolge van 'n spesifieke besluit (of bv. 'n vonnis). *PNI* ("Positive, negative, interesting") verg deeglike ondersoek van 'n idee of 'n besluit (bv. 'n vonnis) om die positiewe, negatiewe of interessante aspekte daarvan te identifiseer voordat dit aanvaar of verwerp word.

'n Laaste denkinstrument wat in dié module voorkom, is die kritiese eksaminering van bewyse ("Evidence type" en "Evidence value"). Dit behels die onderskeid tref tussen feite en menings om te bepaal watter bewyse werklik 'n argument steun en daarna om al die bewysstukke in volgorde te rangskik in terme van hul bruikbaarheid (waarde) in 'n argument. Die toepassingsmoontlikhede van die instrument in die evaluering van getuienis in hofsake is voor-die-hand-liggend.

Om die metode onder bespreking te illustreer, word 'n module wat uit twee dele bestaan, breedvoerig beskryf. Dit bevat denkvaardighede en maak gebruik van 'n regstek om in die spesifieke behoeftes van studente in die Regte te voorsien. Die module is baie sterk student-gesentreerd en hoort oor 'n minimumtydperk van ses lesure te strek.

6 PRAKTIESE TOEPASSING

Een van die grondbeginsels van 'n kommunikatiewe benadering tot taalonderrig is die integrasie van taalvaardighede. Aangesien die doelstellings van die *PAGS*-kursus die bemeestering van makro-taalvaardighede insluit, is die implementering van dié beginsel 'n hoë prioriteit in die ontwerp van die modules. Die module wat hier beskryf word, poog om lees-, luister-, praat- en skryfvaardighede ten volle te akkommodeer in verskillende fases wat tog nou met mekaar verweef is.

6.1 Fase 1

Eerstens val die klem op lees en in hierdie fase word studente aan 'n regstekse blootgestel (kyk Addendum). Gegee die lae vaardigheidsvlak van PAGES-studente is dit noodsaaklik om die oorspronklike teks aan te pas, te verkort en te vereenvoudig. Die teks word gebruik om die leesbegrip van studente te bevorder, en veral om hulle vertrouwd te maak met spesifieke regsterminologie, woordeskat en die kenmerkende register van hofverslae. Studente kry 'n geleentheid om die eerste sewe paragrawe self te lees (die laaste drie paragrawe wat die hofuitspraak en die redes daarvoor bevat, word eers teruggehou). Die meeste studente ondervind groot moeite met die lees hiervan en van hulle verstaan omtrent niks nie. Moeilike woordeskat word dus verduidelik en klem word gelê op terminologie wat dikwels sal voorkom: **eiseres, beslissing, verweerder, uitspraak, gedagvaar, ondertekening van kontrak, ongeldig, getuienis, appèl, afdwingbaar, toestaan, van die hand wys**, ens. Waar moontlik word betekenis nie net verskaf nie, maar word aangedui hoe die betekenis van 'n woord afgelei kan word uit die konteks. Hier is ook 'n geleentheid om die uitspraak van problematiese woorde te oefen (bv. **bedrag**).

Die klem verskuif nou na luister- en veral praatvaardighede. As die stuk klaar bespreek is, word studente se begrip getoets deur middel van vrae, waarvan die meeste in klein groepe bespreek word. Voorbeelde hiervan is:

- Hoekom het die verweerder geappelleer teen die oorspronklike uitspraak van die landdros?
- Het die eiseres haar moeder geken in die motortransaksie wat sy aangegaan het? Verduidelik u antwoord.
- Was die eiseres finansiële onafhanklik? Motiveer.
- Wat sou die waarskynlike beslissing van die appèlhof wees? Gee duidelike redes vir u besluit. (Verlaas die laaste vraag is bedoel vir breedvoerige groepsbespreking.)

Voor die laaste drie paragrawe, wat die appèlhofbeslissing bevat, beskikbaar gestel word, word opdrag aan die studente gegee om die verloop van die hofsak te dramatiseer. Verskeie rolle word uitgedeel en die studente wat nie self rolle vertolk nie, moet saamwerk om geldige argumente en antwoorde op waarskynlike vrae wat die speler mag benodig, voor te berei.

Die voorbereiding vir die rolspel word voorafgegaan deur 'n kort taalinset gebaseer op die tipiese foute wat reeds gemeld is. Dit behels 'n verduideliking van die geïdentifiseerde taalstruktuur, met gepaardgaande voorbeelde van sinne wat moontlik deel van die dialoog kan uitmaak, of wel in die stuk voorkom. Enkele voorbeelde hiervan is die volgende:

(a) Voornaamwoorde:

Die enigste getuie namens die eiseres was **haar** moeder, mev. Naude. Sy is in 1972 van **haar** man geskei nadat **hy** sy gesin verlaat het. Daarna het die gesin geen kontak met **hom** gehad nie.

(b) Woordorde:

Die eiseres kon nie toestemming gekry het om die kontrak te sluit nie, **want haar vader het verdwyn**.
Die eiseres kon nie toestemming gekry het om die kontrak te sluit nie **omdat haar vader verdwyn het**.

- (c) **Woordorde na bywoorde/bywoordelike bepalings van tyd:**
Vier jaar gelede **het** mev. Naude se man haar verlaat.
Vyf weke na die koop van die motor **het** haar moeder daarvan verneem.
- (d) **Die onnodige gebruik van "se":**
"Waarom het u u [se] motor teruggee?"
- (e) **Die korrekte gebruik van "toe":**
Toe [nie **wanneer** nie] sy 18 jaar oud was, het sy 'n motor gekoop.
Die vader het **toe** [nie **dan** nie] die gesin verlaat.
- (f) **Die attributiewe b.nw.:**
Dit is 'n **jong** [nie **jonk** nie] meisie wat die motor gekoop het.
Dit is 'n **ongeldige** [nie **ongeldig** nie] kontrak.
- (g) **Voorsetsels waarop gelet moet word:**
teken appel aan **teen**
in die huwelik tree
om hulp vra
op haar moeder se aandrang
na aanhoor van getuienis

Een periode word dan aan die rolspel gewy. Dit word gevolg deur 'n bespreking van die argumente wat tydens die rolspel gebruik is. Hier is geleentheid vir die gebruik van die denkinstrumente wat voorheen verduidelik en ingeoefen is. Veral die kritiese eksaminering van bewyse ("evidence type" en "evidence value"), sowel as *APC* (om te bepaal of daar nie beter alternatiewe beslissings is nie) word hier gebruik.

Om die eerste deel van die module af te rond, val die klem op skryf. Die res van die hofteks (laaste drie paragrawe) word uitgedeel en kortliks bespreek. Daarna volg 'n skriftelike opdrag. Studente neem die rol van 'n koerantverslaggewer wat 'n skriftelike opsomming van die hofgebeure in eenvoudiger taal moet saamstel sodat dit in 'n beperkte ruimte in 'n Afrikaanse koerant kan verskyn. Dit is meer as net 'n gewone skryfoefening. Dit behels die identifisering, rangskikking en vereenvoudiging van die hoofgedagtes wat in die oorspronklike hofverslag verskyn het. Studente mag in groepsbesprekings bepaal wat die hoofpunte is, maar moet dan die skriftelike taak self uitvoer. Weer eens kan die oefening voorafgegaan word deur die uitwys van tipiese taalfoute wat in dié soort oefening mag voorkom.

6.2 Fase 2

Die tweede deel van die module herhaal die patroon van lees, luister, praat en skryf, maar fokus meer op luister en praat en die toepassing van denkvaardighede. Dit volg op die bespreking van die regstekes omdat studente juis dié terminologie en regstaal benodig vir die uitvoering van die betrokke aktiwiteite. In dié fase werk studente in groepe en speel die rol van lede van 'n jurie wat moet besluit hoe om 'n beskuldigde te vonnis. Dié besluit word eers geneem na deeglike bespreking van die omstandighede van die saak in klein groepe.

Die volgende inligting word aan elke groep verskaf: Julle is almal lede van 'n jurie. Bestudeer die volgende twee sake. Albei misdadigers pleit skuldig. Onthou:

- 1 Julle kan die persoon straf deur net te waarsku, hom te beboet, tronkstraf op te lê of 'n kombinasie van bogenoemde.
- 2 Jy mag nie die doodstraf opleë nie.
- 3 Maksimum-straf vir misdade:
aanranding - 5 jaar
inbraak - 3 jaar
dronk bestuur - 6 maande
moord - lewenslange tronkstraf
verkragting - 7 jaar
diefstal - 3 jaar
manslag - 4 jaar

BESKULDIGDE: FREDDY WILLIAMS, 24 jaar oud, taxi-bestuurder
MISDAAD: aanranding en verkragting

Op die aand van die 1ste Januarie het mnr. Williams en sy vriendin 'n ernstige woordewisseling gehad. Op pad huis toe het hy by 'n kroeg aangegaan en dronk geword. In die kroeg was twee universiteitstudente (18 en 19 jaar oud). Teen elfuur het hy hulle na hul motor gevolg. Daar het hy hulle albei geslaan en verkrag. Mnr. Williams het gesê: "Die rusie met my meisie en die alkohol het my kop laat verloor. Ek is jammer."
STRAF:
REDE:

BESKULDIGDE: JANET JAMES, 43 jaar oud, sekretaresse, weduwee (4 kinders)
MISDAAD: moord

Die afgelope 7 jaar het mev. James die polisie 8 keer ontbied. Elke keer het sy hulle vertel dat haar man haar geslaan het. Verlede jaar is sy 4 keer in die hospitaal opgeneem as gevolg van ernstige beserings. Die 6de Maart is die polisie deur mev. James se buurvrou ontbied. Hulle het na mev. James se huis gegaan en haar met 'n rewolwer in haar hand aangetref. Mnr. James was op die vloer - dood. Mev. James het gesê: "Ek is nie jammer oor wat ek gedoen het nie. Ek het my man geskiet, want ek het gedink hy wou my doodmaak".
STRAF:
REDE:

Hierdie aktiwiteit bied uitstekende geleentheid vir die toepassing van verskeie denkinstrumente. Eerstens word *CAF* ingespan. Alle faktore wat as relevant vir die saak beskou kan word, moet neergeskryf word. Dit is duidelik dat studente ontbrekende besonderhede oor die beskuldigde en die misdaad moet aanvul om die bespreking meer interessant en uitdagend te maak.

Nadat die groep op 'n spesifieke vonnis besluit het, moet dit geëvalueer word deur gebruik te maak van *PNI* en *C+S*. Dit beteken dat al die positiewe, negatiewe en interessante aspekte van die vonnis geïdentifiseer en bespreek word, asook die gevolge en uitwerkings wat die vonnis sou hê. Die laaste stap is die oorweging van moontlike alternatiewe uitsprake deur die aanwending van die *APC*-instrument.

Tydens die groepsbesprekings sal verskillende idees en argumente spontaan gewissel word, met die fokus op die kommunikasie van menings, eerder as op taalkorrektheid. Dit sou uiteraard ook die beoefening van verskeie taalfunksies vereis, bv. studente sal met mekaar saamstem of verskil, menings ontken, argumente verduidelik, ens. Dit beteken

dat sekere taalstrukture noodgedwonge gebruik sal word, bv. "Ek stem nie saam nie omdat..." of "As mnr X 'n vonnis van drie jaar sou kry, sou dit beteken dat..." of "Indien ons versagende omstandighede in ag neem, moet...". Eksplisiete insette oor dié taalstrukture kan die groepbespreking voorafgaan of hierna volg.

Nadat elke groep tot 'n besluit gekom het, word die verskillende vonnisse aangekondig en deur die klas as geheel bespreek. Die meeste argumente hoort die resultaat te wees van die toepassing van die denkvaardighede. In hierdie aktiwiteit is die fokus baie sterk op luister en praat.

Indien verkies, kan studente 'n tweede skriftelike opdrag wat nou verband hou met dié aktiwiteit, uitvoer. Hulle mag gevra word om die argumente op te som (soos in die vorm van 'n hofverslag) of om 'n brief aan die pers te rig in verband met die saak waarvan hulle in die koerant gelees het. 'n Verdere moontlikheid is 'n dialoog oor die misdaad tussen die beskuldigde en 'n polisieman wat die saak ondersoek.

7 SLOTOPMERKINGS

Die aanbiedingstyd vir die module in sy geheel sal wissel afhangend van die vlak van taalvaardigheid van die teikengroep, sowel as die deeglikheid waarmee take uitgevoer word. Al die doelwitte wat hierbo gestel is, word deur die aktiwiteite in die module aangespreek. Hulle is ook almal kommunikatief van aard, relevant vir veral die studente in die Regte en, afhangend van die aanbiedingstyl van die dosent, hoort die aktiwiteite studente se belangstelling te prikkel. Daar hoort te alle tye 'n gemaklike atmosfeer in die lesingsaal te heers, met die klem op die oordrag van en reaksie op idees, eerder as op taalfoute. Die kwessie van taalfoute kan ook verder aangespreek word tydens mondelinge terugvoer deur die dosent nadat skriftelike werk nagesien is.

8 SAMEVATTING

Terugvoering wat van PAGES-studente oor die afgelope twee jaar ontvang is, dui aan dat dié benadering amper deur die bank gunstig ontvang is. Studente skryf dikwels dat hulle hul klasse geniet en dat hulle ontspanne voel tydens aktiwiteite ten spyte van hulle geweldige taalgreke. Die uitdaging aan die dosent is om die konsekwente gebruik van Afrikaans tydens besprekings te verseker, want studente is geneig om oor te slaan na Engels (of Xhosa) sodra hulle probleme ondervind (of opgewonde raak).

Uit die aard van die saak is die druipsyfer aan die einde van die kursus nog hoog. Studente met 'n vol akademiese program en 'n byna nul kennis van Afrikaans sukkel om binne een verkorte jaar 'n byna vreemde taal te bemeester met die beperkte blootstelling wat dié kursus bied (vyf periodes per week). Soms speel 'n aanvanklike negatiewe houding ten opsigte van die taal self en die feit dat Afrikaans 'n verpligte vak vir hul studierigting is, ook 'n rol. Maar oor die algemeen maak toegewyde, gemotiveerde studente verstommende vordering en toon duidelik dat hulle die basiese taalvaardighede onder die knie het. Miskien word hulle aanvaarding van beide die taal en die kursus aan die einde van die jaar ten beste geïllustreer deur die roerende wyse waarop hulle as een groep Nkosi Sikelel' iAfrika saamsing.

BIBLIOGRAFIE

- ADAMS, M.J., et al. 1986. *Odyssey, a curriculum for thinking*. Watertown, Massachusetts: Mastery Education Corporation.
- DE BONO, E. 1986. *CoRT thinking 1-6*. New York: Pergamon Press.
- NICKERSEN, R., D. Perkins, and E. Smith. 1985. *The teaching of thinking*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- STERNBERG, R.J. 1987. *Teaching thinking skills: theory and practice*. New York: W.H. Freeman and Co.

ADDENDUM

GRAND PRIX MOTORS W.P. (PTY.) LTD. v. SWART (1976)

- 1 Appèl teen 'n beslissing in 'n landdroshof. Die feite blyk uit die uitspraak.
- 2 Op 28 September 1973, toe sy 'n 18-jarige leerlingverpleegster was, het eiseres 'n huurkoopkontrak vir die aankoop van 'n motor van verweerder onderteken. Die motor is aan haar gelewer op 1 Oktober 1973. Tot 31 Desember 1973 het sy 'n totaal van R571,30 aan verweerder ingevolge die kontrak betaal. Vroeg in Januarie 1974 het sy die motor teruggelewer. Sedertdien het sy in die huwelik getree. In die landdroshof het sy, behoorlik bygestaan deur haar man, mnr. Swart, gedagvaar vir terugbetaling van die bedrag van R571,30 (plus rente en koste) op grond daarvan dat sy ten tyde van haar ondertekening van die kontrak 'n minderjarige was en as sulks nie gebonde aan die kontrak nie.
- 3 Na aanhoor van getuienis en argument het die landdros bevind dat die kontrak ongeldig was weens eiseres se minderjarigheid. Hy het dus uitspraak ten gunste van eiseres gegee vir betaling van R571,30 plus rente. Teen hierdie vonnis kom verweerder nou in hoër beroep.
- 4 Die vraag voor ons is dus of die landdros behoort te bevind het dat eiseres geëmansipeer was en daardeur die bevoegdheid gehad het om die kontrak aan te gaan.
- 5 Die enigste getuie namens eiseres was haar moeder, mev. A.C. Naude. Haar man, eiseres se vader, het die gesin in 1968 verlaat. In April 1969 het mev. Naude laas enige kontak met hom gehad. Sedertdien het hy verdwyn, en nóg sy, nóg haar dogter (eiseres) weet wat van hom geword het of waar hy nou is.
- 6 In April 1972 het mev. Naude 'n finale egskeidingsbevel gekry. Gedurende die afgelope jare, blykbaar vanaf ongeveer 1969, was mev. Naude in Johannesburg woonagtig. Eiseres was op kosskool, maar het sommige vakansies by haar moeder deurgebring. Gedurende ander vakansies het sy tydelike werk as verpleegster

verrig, of by ander familie gekuier. Wanneer sy gewerk het, het sy haar loon vir haarself gehou. Sy het haar eie spaarrekening gehad wat haar moeder vir haar geopen het.

- 7 Eers vyf weke na die koop van die motor het mev. Naude daarvan verneem. Sy was nie gelukkig nie en het vir eiseres geskryf dat sy jammer was daaroor en dat eiseres nie by haar om hulp moes aanklop as sy in finansiële moeilikheid sou kom nie. In Desember 1973 het eiseres moeilikheid ondervind om die paaiemente te betaal, en dit was op mev. Naude se aandrang dat sy die motor teruggelewer het.
- 8 Die vraag is dan of eiseres se omstandighede, soos hierbo uiteengesit, sodanig was dat sy sonder oerlike toestemming die gewraakte kontrak kon sluit. In watter vorm emansipasie ook al mag voorkom, is dit egter myns insiens duidelik dat dit net kan ontstaan uit die optrede van die minderjarige se natuurlike voog. Waar, soos hier, die minderjarige se ouers geskei is en toesig aan die moeder verleen is, bly die vader die natuurlike voog van die minderjarige en is die moeder nie bevoeg om die minderjarige op haar eie by te staan by die verrigting van regshandelinge nie. Dat in so 'n situasie die vader se optrede en nie dié van die toesighebbende moeder nie, ter sake is om te bepaal of emansipasie plaasgevind het, volg eintlik vanself. In die onderhawige geval het eiseres se vader luidens die getuienis in alle waarskynlikheid geen kennis van haar omstandighede gehad nie. Uiteraard kan daar dus geen basis wees om te bevind dat hy toestemming tot eiseres se onafhanklike leefwyse verleen het nie.
- 9 Daar moet egter in gedagte gehou word dat dit die beskerming van minderjariges teen hul eie onrypheid is wat onderliggend is aan die reël dat hul kontrakte onafdwingbaar is. Verweerder was onder geen misverstand oor die feit dat die gepoogde kontrak gesluit was met 'n agtienjarige leerlingverpleegster nie - hierdie inligting verskyn op die getekende kredietinformatie-vorm, bewysstuk D. Daar is geen aanduiding dat verweerder vir eiseres as geëmansipeer beskou het nie, of enige rede gehad het om haar as sodanig te beskou nie.
- 10 Weens die voorgaande meen ek dat die landdros se beslissing korrek was. Om die redes hierbo uiteengesit, word die appèl van die hand gewys met koste.